

MONEY, FINANCE AND CREDIT

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 336.1

ШЛЯХИ ПОСИЛЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ТА РЕГУЛЮЮЧОЇ ФУНКЦІЙ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Зоряна Лободіна

Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, Україна

Резюме. З'ясовано, що податок на доходи фізичних осіб розглядається як важлива компонента доходів бюджету держави та використовується для розрахунку обсягу базової (реверсної) дотації в процесі горизонтального вирівнювання дохідної спроможності бюджетів і регулювання добробуту платників податку та діяльності податкових агентів.

Для посилення фіскальної й регулюючої функцій податку на доходи фізичних осіб рекомендовано вдосконалити його справляння шляхом застосування розробленої прогресивної шкали ставок зазначеного податку. Запропонований підхід до оподаткування доходів населення, отриманих у формі заробітної плати або інших виплат, нарахованих у зв'язку з трудовими відносинами й за цивільно-правовими договорами, передбачає диференціацію платників за групами залежно від величини оподатковуваних доходів зі встановленням різних ставок податку на доходи фізичних осіб (перша група – малозабезпечені громадяни з доходами, обсяг яких не перевищує 1 фактичного прожиткового мінімуму, – ставка 0%; друга група – громадяни з доходами обсягом від 1 до 2 фактичних прожиткових мінімумів – ставка 14%; третя група – громадяни з доходами обсягом від 2 до 3 фактичних прожиткових мінімумів – ставка 18%; четверта група – громадяни з доходами обсягом від 3 до 4 фактичних прожиткових мінімумів – ставка 21%; п'ята група – громадяни з доходами обсягом від 4 до 5 фактичних прожиткових мінімумів – ставка 23%; шоста група – громадяни з доходами, обсяг яких перевищує 5 фактичних прожиткових мінімумів – ставка 25%).

Виявлено проблеми зарахування зазначеного податку, його розподілу між бюджетами та відшкодування витрат фізичних осіб, включених до податкової знижки з податку на доходи фізичних осіб. З метою зменшення витрат доходів місцевих бюджетів обґрунтовано доцільність відшкодування витрат фізичної особи, включених до податкової знижки з податку на доходи фізичних осіб, за рахунок коштів бюджетів, до доходів яких було зараховано сплачений з доходу платника податок з урахуванням нормативів розподілу податку на доходи фізичних осіб між державним та місцевими бюджетами й пропорційно до обсягу податку на доходи фізичних осіб, сплаченого до різних бюджетів, залежно від видів доходу платника такого податку. Запропоновано зараховувати податок на доходи фізичних осіб від оподаткування пасивних доходів у вигляді процентів на основі використання нормативів розподілу податку на доходи фізичних осіб, отриманих у формі заробітної плати або з інших джерел, між державним і місцевими бюджетами.

Ключові слова: доходи бюджету, податки, податок на доходи фізичних осіб, ставка податку на доходи фізичних осіб, інструмент бюджетного механізму.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.01.142

Отримано 10.02.2020

UDC 336.1

WAYS OF STRENGTHENING THE FISCAL AND REGULATING FUNCTIONS OF PERSONAL INCOME TAX

Zoryana Lobodina

Ternopil National Economic University, Ternopil, Ukraine

Summary. *It is defined in this paper that the personal income tax is considered as an important component of the state budget revenues and is used to calculate the volume of the base (reverse) subsidy in the process of horizontal income leveling and regulation of taxpayers welfare and tax agents activity.*

In order to strengthen fiscal and regulatory functions of personal income tax it is recommended to improve it by applying the developed progressive scale of the defined tax rate. The proposed approach to taxation of population income obtained in the form of wages or other payments accrued in connection with labor relations and under civil law agreements specifying the differentiation of payers by groups depending on taxed amounts with the determination of different personal income tax rates (the first group – citizens with low-income not exceeding 1 actual subsistence minimum – rate 0%; the second group – citizens with income amounting from 1 to 2 actual subsistence minimums – rate 14%; the third group – citizens with income from 2 to 3 actual subsistence minimums – rate 18%; the fourth group – citizens with income from 3 to 4 actual subsistence minimums – rate 21%; the fifth group – citizens with income from 4 to 5 actual subsistence minimums – the rate of 23%; the sixth group – citizens with income exceeding 5 actual subsistence minimums – 25% rate.

The problems of the given tax crediting, its distribution between the budgets and reimbursement of personal expenses included in the tax discount for personal income tax are revealed. In order to reduce the loss of local budgets income, the expediency of personal expenses reimbursement included in the tax discount on the personal income tax at the budget expenses, which are credited to personal income tax taking into account the norms of the personal income tax distribution between the state and local budgets, and in proportion to the volume of personal income tax paid to different budgets, depending on the type of income of such tax payer is substantiated. It is proposed to credit the personal income tax from passive income taxation in the form of interest on the basis of the use of norms for personal income tax obtained in the form of wages or other sources between the state and local budgets.

Key words: *budget revenues, taxes, personal income tax, personal income tax rate, budget mechanism tool.*

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.01.142

Received 10.02.2020

Постановка проблеми. Ефективність реалізації бюджетної та податкової політики залежить від обґрунтованості використання такого фінансового інструменту, як податки, які характеризуються безповоротністю, примусовістю справляння, надійністю, регулярністю та стабільністю надходження. Виконуючи фіскальну й регулюючу функції та будучи імперативними грошовими відносинами, пов'язаними із формуванням централізованого фонду грошових ресурсів, податки впливають на соціально-економічний розвиток держави та розглядаються як інструмент механізму формування бюджетних ресурсів; регулювання добробуту та діяльності платників податку.

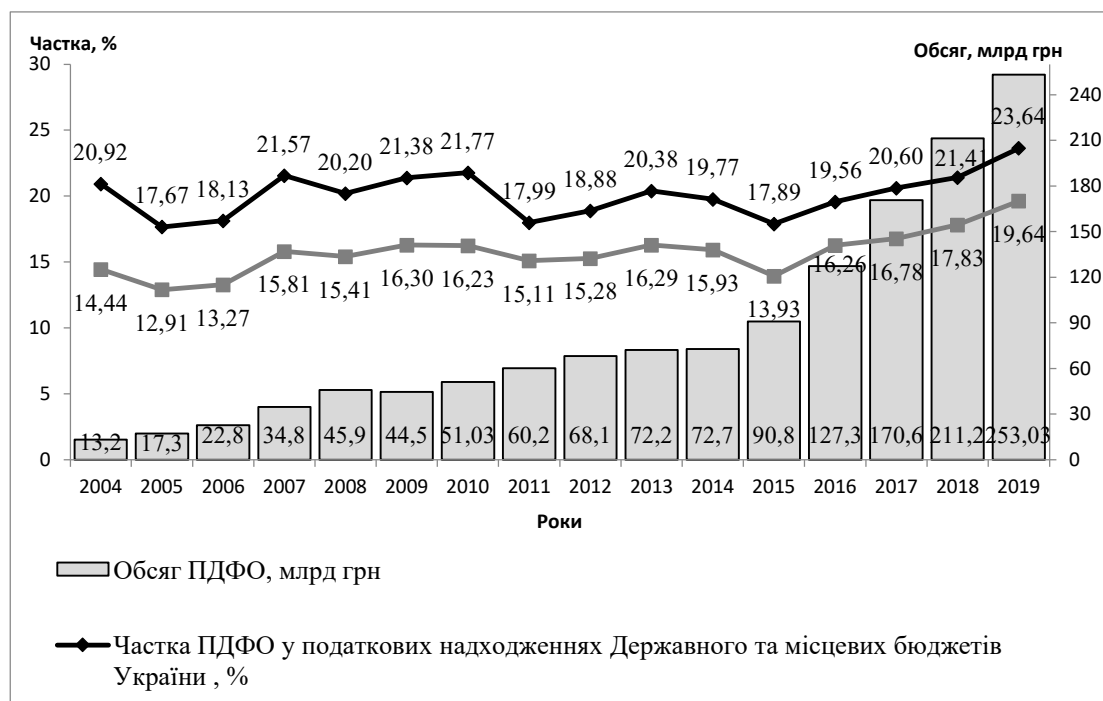
Податок на доходи фізичних осіб як інструмент бюджетного механізму, важлива компонента податкових надходжень і загалом доходів бюджету держави. Використовується для розрахунку обсягу дотації у процесі горизонтального вирівнювання доходної спроможності бюджетів та регулювання добробуту платників податку і діяльності податкових агентів. З огляду на зазначене, виникає необхідність розроблення нових наукових підходів до вдосконалення справляння податку на доходи фізичних осіб у контексті посилення його фіскальної та регулюючої функцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічний зміст, призначення податків, податкова політика держави, результати податкових реформ були та

залишаються предметом наукових пошуків багатьох представників світової фінансової думки – Ш. Бланкарта, А. Вагнера, К. Вікселя, Дж. Кейнса, А. Лаффера, Е. Ліндаля, Р. Масгрейва, А. Сміта, І. Озерова, Д. Рікардо та вітчизняних вчених – В. Андрущенко, О. Десятнюк, Ю. Іванова, А. Крисоватого, І. Луніної, В. Мельника, В. Опаріна, Т. Паєнтко, В. Суторміної, В. Федосова, С. Юрія та ін. Проте, незважаючи на достатній рівень обґрунтованості пропозицій щодо напрямів модернізації системи оподаткування та враховуючи гостроту проблем і складність завдань бюджетної політики в умовах суспільних трансформацій, багато питань усе ще залишаються невирішеними, що актуалізує потребу подальших досліджень у цій сфері.

Мета – обґрунтування напрямів посилення фіскальної та регулюючої функцій податку на доходи фізичних осіб як інструменту бюджетного механізму.

Виклад основного матеріалу. Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) є важливою компонентою податкових надходжень та загальною сумою доходів Державного і місцевих бюджетів України (рисунок 1), призначених для бюджетного забезпечення реалізації функцій держави. Використовується для розрахунку обсягу базової (реверсної) дотації у процесі горизонтального вирівнювання дохідної спроможності бюджетів. Внаслідок реформування бюджетних відносин, розпочатого з 1 січня 2015 р., посилилася роль податку на доходи фізичних осіб як інструмента бюджетного механізму. Водночас у зв'язку з підвищенням з 1 січня 2016 р. ставки ПДФО з 15% до 18% використання цього фінансового інструмента стало причиною зменшення доходів платників податку на доходи фізичних осіб та послаблення економічної активності податкових агентів.

Рисунок 1. Динаміка обсягу та частки податку на доходи фізичних осіб у податкових надходженнях та доходах Державного і місцевих бюджетів України у 2004–2019 рр.

Figure 1. Dynamics of the personal income tax volume and share in tax revenues and state and local budgets income of Ukraine in 2004–2019

Джерело: складено автором на основі даних [2].

Упродовж 2004–2019 рр., як бачимо з рисунку 1, спостерігалася тенденція до перманентного зростання абсолютного обсягу ПДФО, який надходив до бюджету держави, – з 13,2 млрд. грн. у 2004 р. до 253,03 млрд. грн. у 2019 р. (середній темп приросту – 21,76%).

Причиною такого явища значною мірою були: зростання мінімальної заробітної плати; оподаткування податком на доходи фізичних осіб з 1 січня 2007 р. доходів фізичних осіб від продажу або обміну нерухомого, рухомого майна, отриманої спадщини і подарунків; підвищення ставки податку на доходи фізичних осіб та ін. Однак, незважаючи на збільшення абсолютного обсягу податку на доходи фізичних осіб, суттєвих коливань його частки у доходах і податкових надходженнях до бюджету держави не спостерігалось. Лише у 2019 р. спостерігалось помітне збільшення питомої ваги зазначеного податку в доходах і податкових надходженнях до бюджету держави – відповідно до 19,64% і 23,64%.

Аналізуючи надходження ПДФО залежно від виду доходу (бази оподаткування), найбільшою є частка ПДФО, який сплачується податковими агентами, із доходів платника податку у вигляді заробітної плати – у 2018–2019 рр. – 83%. З огляду на це, одним із шляхів посилення фіскальної ролі ПДФО є впровадження заходів, спрямованих на підвищення ефективності податкового контролю та боротьбу з приховуванням реального обсягу доходів фізичних осіб шляхом виплати їм роботодавцями заробітної плати «у конверті». Це дасть змогу збільшити надходження ПДФО до бюджетів держави без подальшого посилення податкового тиску на фізичних осіб-платників податку.

Аналіз структури доходів місцевих бюджетів дає підстави стверджувати, що ПДФО – найбільший за обсягом вид податкових надходжень місцевих бюджетів, до яких він зараховується (частка зазначеного податку у податкових надходженнях місцевих бюджетів становила: у 2004 р. – 68,7%, у 2005 р. – 69,9%, у 2006 р. – 73,7%, у 2007 р. – 78%, у 2008 р. – 77,4%, у 2009 р. – 75,2%, у 2010 р. – 75,5%, у 2011 р. – 74%, у 2012 р. – 71,1%, у 2013 р. – 70,8%, у 2014 р. – 71,6%, у 2015 р. – 55,9%, у 2016 р. – 53,8%, у 2017 р. – 55,1%, у 2018 р. – 59,4%, у 2019 р. – 61,2%). Однак після суттєвого зростання питомої ваги ПДФО у податкових надходженнях місцевих бюджетів у 2004–2007 рр. на 9,3%, з 2008 р. аж до 2016 р. спостерігається негативний тренд зниження зазначеного показника на 24,2%, що свідчить про зменшення ролі ПДФО у формуванні фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування. Лише починаючи із 2017 р., частка зазначеного податку у податкових надходженнях місцевих бюджетів почала знову зростати – до 61,2% у 2019 р.

Водночас актуальною проблемою, яка потребує вирішення, є неврахування у процесі зарахування ПДФО до різних місцевих бюджетів місця реєстрації фізичної особи – платника податку. Відповідно до ч. 2 статті 64 Бюджетного кодексу України, зарахування ПДФО до відповідного місцевого бюджету відбувається залежно від: місцезнаходження (розташування) податкового агента – юридичної особи; місця реєстрації податкового агента – фізичної особи в органах Державної податкової служби України; податкової адреси фізичної особи, котра отримує доходи від особи, яка не є податковим агентом [3]. Діючий порядок зарахування зазначеного податку спрощує його справляння для податкових агентів та адміністрування для органів Державної податкової служби України, але в окремих випадках він слугує однією з причин недостатнього бюджетного забезпечення реалізації функцій органів місцевого самоврядування. Наприклад, якщо місцезнаходження податкового агента не збігається з місцем реєстрації фізичної особи – платника ПДФО, то утриманий податок надійде до місцевого бюджету за місцезнаходженням податкового агента, а відшкодування витрат фізичної особи, яка має право на податкову знижку з ПДФО, та фінансування наданих зазначеній фізичній

особі суспільних послуг проводять за рахунок місцевого бюджету залежно від її місця реєстрації.

Що стосується частки ПДФО у доходах державного бюджету (без урахування міжбюджетних трансфертів), то вона мала тенденцію до зростання з 2% у 2011 р. до 10,9% у 2019 р. Однак у формуванні доходів державного бюджету зазначений податок відіграє другорядну роль після таких податків, як податок на додану вартість, податок на прибуток підприємств та акцизний податок.

До основних причин, які стримують реалізацію фіскальної функції ПДФО, можна зарахувати:

- високий рівень тінізації національної економіки й безробіття;
- низький рівень податкової культури та зумовлене цим приховування реального обсягу доходів фізичних осіб шляхом виплати їм роботодавцями заробітної плати «у конверті» та невідображення потенційними платниками ПДФО у деклараціях повного обсягу доходів, отриманих із різних джерел;
- недоліки в чинному законодавстві, які є ризиком зростання податкового боргу зі сплати ПДФО з огляду на незаконну ліквідацію суб'єктів господарювання – юридичних осіб та ін.

Наведені обставини негативно впливають на бюджетне забезпечення реалізації функцій органів державної влади та місцевого самоврядування, яке значною мірою залежить також від розподілу ПДФО між основними ланками бюджетної системи.

Зараз до державного бюджету зараховується 60% податку, що сплачується на території міста Києва, та 25% – на інших територіях (стаття 29 Бюджетного кодексу України). До обласних бюджетів надходить 15% ПДФО, що сплачується на відповідній території, до бюджетів міст обласного значення, об'єднаних територіальних громад, районних бюджетів – 60% (статті 64, 66 Бюджетного кодексу України).

Не зважаючи на проголошений курс бюджетної децентралізації, внаслідок зміни нормативів зарахування ПДФО до бюджетів різних рівнів несуттєво підвищилася питома вага ПДФО, який зараховується до місцевих бюджетів: у 2015 р. до 60,5%, у 2016 р. – 62%, у 2017 р. – 64,9%, у 2018 р. та у 2019 р. – 65,4% із одночасним зростанням питомої ваги ПДФО, який зараховується до державного бюджету. До старту бюджетної реформи, у 2014 р. питома вага зазначеного податку, який зараховувався до місцевих бюджетів, становила 86,1%.

Отже пошук шляхів покращення фінансової бази органів місцевого самоврядування, в результаті практичної реалізації яких підвищувалася б їхня фінансова самостійність, залишається актуальним і зараз.

Численні пропозиції з цього приводу наведено у працях багатьох відомих українських учених. Наголошуючи саме на податку на доходи фізичних осіб, на нашу думку, І. Луніна висловлює слушне зауваження щодо того, що «... чинна система зарахування податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів не створює зацікавленості місцевих органів влади у залученні населення на свою територію та врахуванні його потреб при формуванні місцевих бюджетів. За таких умов податок на доходи фізичних осіб не відповідає принципу еквівалентності» [4, с. 8]. Тому для посилення фіскальної та регулюючої функцій зазначеного податку на регіональному рівні необхідно змінити порядок його розподілу і зарахування до бюджетів, зокрема:

1) до доходів загального фонду обласного бюджету пропонуємо зараховувати 25% відсотків замість 15% обсягу ПДФО, що сплачується платниками, зареєстрованими на території відповідної області, за рахунок зменшення нормативу розподілу ПДФО до державного бюджету – з 25% до 15%;

2) зараховувати ПДФО, який нараховується на доходи у вигляді заробітної плати, грошового забезпечення, до місцевих бюджетів із урахуванням місця реєстрації платника податку, а не податкового агента;

3) зараховувати ПДФО від оподаткування пасивних доходів у вигляді процентів на поточний або депозитний (вкладний) банківський рахунок, процентів на вклад (депозит) члена кредитної спілки у кредитній спілці на основі використання нормативів розподілу між державним і місцевими бюджетами податку на доходи фізичних осіб, отриманих у формі заробітної плати або з інших джерел.

Водночас в умовах діючої практики розподілу й зарахування зазначеного податку до бюджетів пропонуємо змінити порядок відшкодування витрат фізичної особи, включених до податкової знижки з ПДФО. В сучасних умовах таке відшкодування проводиться за рахунок бюджетів відповідно до податкової адреси фізичної особи – платника податку, тоді як ПДФО яких сплачується податковими агентами, зараховується до відповідного бюджету з урахуванням місцезнаходження (розташування, реєстрації) податкового агента незалежно від місця проживання фізичної особи – платника податку.

З огляду на вищевикладене, доцільно відшкодування витрат фізичної особи, включених до податкової знижки з ПДФО, проводити за рахунок коштів бюджетів, до доходів яких було зараховано сплачений з доходу платника податок:

- з урахуванням нормативів розподілу ПДФО між державним й місцевими бюджетами, визначених у ст. 29, 64, 66 Бюджетного кодексу України;
- пропорційно до обсягу ПДФО, сплаченого до різних бюджетів, залежно від видів доходу платника такого податку.

Практичне застосування запропонованої рекомендації дасть змогу зменшити втрати доходів місцевих бюджетів, зумовлені необхідністю відшкодування витрат фізичних осіб, включених до податкової знижки з ПДФО, за рахунок коштів бюджетів, до яких не було зараховано обсяг сплаченого ПДФО з доходів таких фізичних осіб.

Поряд із суттєвою фіскальною значущістю ПДФО, йому, як вагомому інструменту бюджетного механізму, властивий значний регулюючий вплив. Від ставки ПДФО та умов оподаткування безпосередньо залежить величина доходу, яка залишається у платників податку після його сплати, а, отже, їхні можливості витратити на споживання та заощаджувати отримані грошові ресурси. Тому, зважаючи на значну диференціацію доходів фізичних осіб, важливим напрямом удосконалення оподаткування зазначених доходів вважаємо повернення до застосування прогресивної шкали ставок ПДФО, яка довела свою ефективність як дієвий інструмент регулювання доходів населення у багатьох зарубіжних країнах. Наприклад, у економічно розвинених країнах ЄС застосовується прогресивна шкала ставок ПДФО, а величина ставки оподаткування коливається від 45% до 57% (у Швеції – 57,1%, Данії – 55,8%, Нідерландах – 52%, Франції – 50,2%, Австрії – 50%, Великобританії – 45%).

Такої позиції дотримуються багато зарубіжних (Ж.-Ж. Руссо, Ж.-Б. Сей, С. Сісмонді, Дж. С. Мілль, А. Вагнер та інші прихильники теорії прогресивного оподаткування) й вітчизняних учених.

У цьому контексті заслуговує на увагу пропозиція Т. Кізими, яка рекомендує диференціювати платників податків за п'ятьма групами залежно від величини отримуваних доходів зі встановленням різних ставок ПДФО:

- перша група – громадяни з доходами на рівні неоподаткованого мінімуму – ставка 0%;
- друга група – малозабезпечені громадяни з доходами на рівні від 1 до 3 неоподаткованих мінімумів – ставка 15%;
- третя група – громадяни із середніми доходами на рівні від 3 до 5 неоподаткованих мінімумів – ставка 20%;
- четверта група – заможні громадяни з доходами від 5 до 15 неоподаткованих мінімумів – ставка 25%;

– п'ята група – громадяни з надвисокими доходами понад 15 неоподатковуваних мінімумів – ставка 22% [5, с. 258–259].

Інакше кажучи, пропонується повернення до оподаткування доходів громадян в Україні за прогресивною шкалою з введенням елемента регресії для верхньої ставки, що сприятиме легалізації надвисоких доходів. При цьому науковець робить акцент на тому, що неоподатковуваний мінімум потребує належного обґрунтування і його величина має дорівнювати прожитковому мінімуму.

Використовуючи запропонований підхід до вдосконалення оподаткування доходів населення, доцільніше диференціювати платників ПДФО за шістьма групами залежно від величини отримуваних доходів з урахуванням показника фактичного прожиткового мінімуму.

В Україні прожитковий мінімум відповідно до статті 6 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» № 2017-III від 5.10.2000 р. визначається як встановлений Законом базовий державний соціальний стандарт, на основі якого розраховуються державні соціальні гарантії і стандарти у сферах доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я та освіти (обсяг мінімальної заробітної плати, мінімальної пенсії за віком, державної соціальної допомоги, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, інших видів соціальних виплат, неоподаткованого мінімуму доходів громадян). Водночас у статті 1 зазначеного правового акта та Закону України «Про прожитковий мінімум» № 966-XIV від 15.07.1995 р. вказано, що прожитковий мінімум є вартісною величиною, достатньою для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я, набору продуктів харчування, мінімального набору непродовольчих товарів і послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

Прожитковий мінімум визначається нормативним методом у розрахунку на місяць на одну особу відповідно до методики, затвердженої наказом Міністерства соціальної політики України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби статистики України № 178/147/31 від 03.02.2017 р. Проте його обсяг, який щорічно затверджується в Законі України про Державний бюджет України на відповідний рік, не зважаючи на перманентне збільшення, не враховує реальне зростання індексу споживчих цін. У зв'язку з цим спостерігається суттєва розбіжність між визначеною законом величиною прожиткового мінімуму та розрахованою Міністерством соціальної політики України [6] реальною величиною базового державного соціального стандарту, котра відображає фактичні споживчі ціни – фактичним прожитковим мінімумом (таблиці 1).

Таблиця 1. Прожитковий мінімум в Україні у 2008–2019 рр., грн.

Table 1. Subsistence minimum in Ukraine in 2008–2019, UAH

Роки (на кінець року)	Прожитковий мінімум, визначений у Законі України «Про Державний бюджет України на відповідний рік»	Фактичний прожитковий мінімум	Відхилення фактичного прожиткового мінімуму від прожиткового мінімуму, визначеного в Законі України про Державний бюджет України на відповідний рік
1	2	3	4
2008	626	745,77	119,77
2009	701	859,22	158,22
2010	875	1000,74	125,74
2011	953	1087,23	134,23

Закінчення таблиці 1

1	2	3	4
2012	1095	1114,84	19,84
2013	1176	1188,1	12,1
2014	1176	1479,63	303,63
2015	1330	2493,16 (2658,1*)	1163,16
2016	1544	2861,8 (3096,78*)	1317,8
2017	1700	3090,66 (3544,16*)	1390,66
2018	1853	3384,59 (3884,90*)	1531,59
2019	2027	3747,01 (4296,19*)	1720,01

*З урахуванням обов'язкових платежів.

Джерело: складено автором на основі даних Міністерства соціальної політики України [6] та законів України про Державний бюджет України на 2008–2019 рр.

Відтак, логічним вважаємо оподатковувати ПДФО доходи населення, нараховані (виплачені, надані) у формі заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат, інших виплат і винагород, які нараховуються (виплачуються, надаються) платникові у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами, величина яких не перевищує фактичний прожитковий мінімум, за ставкою 0% і відмовитися від зменшення таких доходів на суму податкової соціальної пільги. При цьому вважаємо, що в Законі України про Державний бюджет України на відповідний рік має затверджуватися реальна величина базового державного соціального стандарту, яка відображає фактичні споживчі ціни.

Запропоновану прогресивну шкалу оподаткування ПДФО доходів населення, нарахованих (виплачених, наданих) у формі заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат, інших виплат і винагород, які нараховуються (виплачуються, надаються) платникові у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами, залежно від їхньої величини, наведено у таблиці 2.

Таблиця 2. Шкала оподаткування ПДФО доходів населення, нарахованих (виплачених, наданих) у формі заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат, інших виплат і винагород, які нараховуються (виплачуються, надаються) платникові у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами

Table 2. The PIT taxation scale for the population income, accrued (paid, provided) in the form of wages, other incentive and compensatory payments, other payments and benefits accrued (paid, provided) to the payer in accordance with labor relations and under civil – law agreements

Обсяг нарахованого (виплаченого, наданого) доходу, грн.	Ставка ПДФО, %
До 1 фактичного прожиткового мінімуму	0
Від 1 до 2 фактичних прожиткових мінімумів	14
Від 2 до 3 фактичних прожиткових мінімумів	18
Від 3 до 4 фактичних прожиткових мінімумів	21
Від 4 до 5 фактичних прожиткових мінімумів	23
Від 5 фактичних прожиткових мінімумів	25

Джерело: складено автором.

На підставі статистичних даних Державної служби статистики України щодо розподілу працівників за розмірами нарахованої їм заробітної плати, розрахованої

Міністерством соціальної політики України [6], величини фактичного прожиткового мінімуму та визначеної Міністерством фінансів України [7] планової бази оподаткування ПДФО (фонду оплати праці) емпірично доведено, що використання диференційованої ставки ПДФО для оподаткування доходів фізичних осіб, нарахованих (виплачених, наданих) у формі заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат, інших виплат і винагород, які нараховуються (виплачуються, надаються) платникові у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами, замість діючої ставки 18% при збереженні існуючих тенденцій зміна показників не призведе до втрат бюджету держави.

Запропонований підхід до оподаткування доходів населення спрямований на підвищення його платоспроможності, соціальної справедливості та фіскальної достатності, сприятиме гармонізації інтересів держави і платників податку. Водночас за умови впровадження прогресивного оподаткування доходів фізичних осіб посилюється спроможність ПДФО зменшувати залежність ВВП від зміни сукупного попиту й стабілізувати економічну ситуацію.

У результаті поєднання фіскальної та регулюючої функцій ПДФО уряду вдалося вплинути також на перебіг адміністративно-територіальної реформи, яка розпочалася у 2015 р. Одним зі стимулів до створення об'єднаних територіальних громад стала можливість зарахування до доходів бюджетів об'єднаних територіальних громад 60% ПДФО, яка значно підвищувала їхню фінансову спроможність. У разі невходження міста районного значення, села чи селища до складу ОТГ чи її формування на базі зазначеної адміністративної території бюджет міста районного значення, села чи селища позбавлявся можливості отримувати зазначений вид доходу.

Потенційні можливості фіскального та регулюючого впливу податків як інструменту бюджетного механізму на соціально-економічний розвиток залежать від ефективності функціонування системи оподаткування.

Висновки. Податок на доходи фізичних осіб є важливою компонентою податкових надходжень і бюджетних ресурсів держави, використовується як інструмент бюджетного регулювання та впливає на доходи платників податку й організацію діяльності податкових агентів. Запропоновано комплекс заходів щодо вдосконалення справляння податку на доходи фізичних осіб у частині застосування розробленої прогресивної шкали податкових ставок, який передбачає диференціацію платників податку залежно від величини оподатковуваних доходів зі встановленням різних ставок податку на доходи фізичних осіб для кожної групи платників; проведення відшкодування витрат фізичної особи, включених до податкової знижки з податку на доходи фізичних осіб; порядку розподілу й зарахування зазначеного податку до бюджетів різних рівнів.

Conclusions. Personal income tax is an important component of tax revenues and budget resources of the state used as a tool of budget regulation and influences the income of taxpayers and the organization of tax agents activity. The complex of measures for improvement: charging of personal income tax in the application of the developed progressive scale of tax rates, specifying differentiation of taxpayers according to the value of taxable revenues with the determination of various income tax rates for each group of payers; carrying out reimbursement of individual expenses included in the tax discount on personal income tax; distribution and transfer order of the given tax to the budgets of different levels is proposed.

Список використаної літератури

1. Крисоватий А. І. Теоретико-організаційні доміанти та практика реалізації податкової політики в Україні: моногр. Тернопіль: Карт-бланш, 2005. 371 с.
2. Звіти Державної казначейської служби України про виконання Державного та місцевих бюджетів України з пояснювальними записками за 2004–2019 рр. URL: <http://www.treasury.gov.ua>.
3. Бюджетний кодекс України: Закон України № 2456-VI від 08.07.2010 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
4. Луніна І. О. Формування місцевих бюджетів на основі принципу еквівалентності: шлях до ефективної бюджетної системи. Фінанси України. 2010. № 9. С. 3–12.
5. Кізіма Т. О. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та доміанти розвитку: моногр. К.: Знання, 2010. 431 с.
6. Фактичний розмір прожиткового мінімуму за 2008–2019 рр. Міністерство соціальної політики України. URL: <http://www.msp.gov.ua/content/socialni-standarti.html>.
7. Лист Міністерства фінансів України «Про складання проєктів місцевих бюджетів на 2020 рік» № 05110-14-6/23541 від 19.09.2019 р.

References

1. Krysovatyi A. I. Teoretyko-orhanizatsiini dominanty ta praktyka realizatsii podatkovoi polityky v Ukrainy: monohr. Ternopil: Kart-blansh, 2005. 371 p. [In Ukrainian].
2. Zvity Derzhavnoi kaznacheiskoi sluzhby Ukrainy pro vykonannia Derzhavnoho ta mistsevykh biudzhativ Ukrainy z poiasniuvalnymy zapyskamy za 2004–2019 rr. URL: <http://www.treasury.gov.ua>. [In Ukrainian].
3. Biudzhetni kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy No. 2456-VI vid 08.07.2010 r. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>. [In Ukrainian].
4. Lunina I. O. Formuvannia mistsevykh biudzhativ na osnovi pryntsypu ekvivalentnosti: shliakh do efektyvnoi biudzhetnoi systemy. Finansy Ukrainy. 2010. No. 9. P. 3–12. [In Ukrainian].
5. Kizyma T. O. Finansy domohospodarstv: suchasna paradyhma ta dominanty rozvytku: monohr. K.: Znannia, 2010. 431 p. [In Ukrainian].
6. Faktychnyi rozmir prozhytkovoho minimumu za 2008–2019 rr. Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy. URL: <http://www.msp.gov.ua/content/socialni-standarti.html>. [In Ukrainian].
7. Lyst Ministerstva finansiv Ukrainy “Pro skladannia proiektiv mistsevykh biudzhativ na 2020 rik”. No. 05110-14-6/23541 vid 19.09.2019 r. [In Ukrainian].